

"תנו לי אֶחָזֶת קבר" (כג, ד)

עסקן ציוני אחד, בא למרן הרב קוק זצ"ל וכולו מלא טענות ומענות על אנשי השוב הישן, הבאים לארץ ישראל לא על מנת לבנותה, אלא על מנת לסיים ימיהם בה ולהיקבר באדמתה.

שמע הרב קוק את דבריו ולבסוף השיבו:

כל אותה התיישבות בארץ ישראל, מכח מה באה? מכח הבטחתו של הקב"ה (יב, ז): "לזרעך אתן את הארץ". אבל מעשה ההתיישבות הראשון בארץ ישראל, ממש ארבע האמות הראשונות שנרכשו בארץ, היה בקבר: בדבריו של אברהם לאנשי חת "תנו לי אֶחָזֶת קבר", ואף לאחר מכן - ביציאת מצרים - הלכו בני ישראל אל ארץ ישראל, עם עצמות יוסף, עם קבר. דווקא מקברים אלה ובזכותם קמה והייתה ארץ ישראל.

עפ"י "מלאכים כבני אדם"

"ויאמר: עבד אברהם אנכי" (כד, לד)

מעשה ב"חפץ חיים" שהגיע לעיירה אחת, בה הכירוהו רק על פי השמועה, אך איש לא הכירו אישית ולא ידע איך הוא נראה. במשך כל היום, לא התודע ה"חפץ חיים" לאיש ולא גילה לאף אחד מי הוא. רק לעת ערב כשבא לאכסניה וביקש לאכול, ניגש אל בעל האכסניה וגילה לו כי הוא המחבר של הספר "חפץ חיים".

משודע לאנשי העיירה על האורח החשוב הנמצא במחיצתם, באו להקביל את פניו. אחדים מאנשי העיירה הביעו את תמיהתם, על שום מה שמר משך כל היום על אלמוניותו ולבסוף לא התודע אלא לבעל האכסניה בלבד.

השיב להם ה"חפץ חיים": כשבא אליעזר בשליחותו אל בתואל, לא גילה לו כל הזמן מי הוא, רק משהתיישב אל השולחן והגישו לפניו את האוכל, התודע אליהם והודיעם: "עבד אברהם אנכי". לְהַנִּי ידוע – רצה לעורר בכך את תשומת לבם של בעלי הבית – ש"עבד אברהם אנכי" ועבד אברהם נזהר מאד ומקפיד מאד בכשרות האוכל.

עפ"י "מעשי גדולים"

דָּרֵשׁ דָּרֵשׁ

מהמדרש לפרשת חיי שרה

בראשית רבה - חיי שרה, פרשה ט, ד

"**וַיְהִי הוּא טָרַם כְּלָה לְדָבָר**" (כד, טו) - [אמר] רבי שמעון בן יוחאי: שלושה הם, נִעְנֶנוּ בְּמַעֲנֵה פִיהֶם - אליעזר עבדו של אברהם, ומשה ושלמה. **אליעזר** [דְּקָתִיב]: "וַיְהִי הוּא טָרַם כְּלָה לְדָבָר וְהָנָה רַבְקָה יוֹצֵאת". **משה**, דְּקָתִיב (במדבר טז, לא): "וַיְהִי כְּכַלְתּוֹ לְדָבָר אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וַתִּבְקַע הָאֲדָמָה". **שלמה**, דְּקָתִיב (דברי הימים ב-ז, א): "וּכְכַלְתּוֹ שְׁלֹמֹה לְהַתְּפִלֵּל אֶל ה' וְהָאֵשׁ יָרְדָה מִן הַשָּׁמַיִם".

לקוראינו: מאמרים המופיעים ללא ציון שם הכותב, נכתבו על ידי חברי המערכת

חברי המערכת: הרב אברהם פוס, משה רוט, נפתלי יערי, יהודה מליק
 העריכה בסיוע אברכי כולל "יד ברודמן" ללימודי הוראה ודייונות, בית שפירא, רחובות
 טלפון: 08-9412048
 אתרנו באינטרנט: www.pirsuma.com/siach
 הדפסה: דפוס ש.ה.ר. רחובות טל. 08-9475106

ש ש י ח

כניסת שבת
5:35

יציאת שבת
6:34

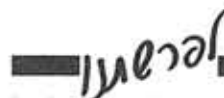
יוצא לאור לעילוי נשמת הקדושים

מיכאל יצחק מליק ואברהם פלדמן הי"ד

פרשת חיי-שרה, מרחשון תשע"ד שנה שלשים וחמש, גיליון מס' 5

גליון זה יוצא לאור בחסות עיריית רחובות, האגף למוסדות העירייה, המחלקה לתרבות תורנית

שביל הזהב - אמצעי שלם

פרשת שליחותו של אליעזר - עבד אברהם - למציאת שידוך ליצחק, כתובה פעמיים בתורה ובהרחבה: פעם כסיפור המאורעות ופעם שנייה מפי אליעזר, המפרט את קורותיו בפני בני משפחת רבקה.

רש"י (כד, מב) מסביר את הכפילות: "**זָכַר שִׁיחָתוֹ שֶׁל עַבְדֵי אַבוֹת לַפְּנֵי הַמְּקוֹם, מִתּוֹרַתְּךָ שֶׁל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל**". תמיהות רבות מעלה התנהגותו של אליעזר, במפגש עם הנערה ליד המעיין ובביתתה: א. **עובדת הענקת התכשיטים קודם שאלות הזהות** - (כד, כב): "**וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ הַגַּמְלִים לַשָּׁתוֹת, וַיִּקַּח הָאִישׁ נָזָם זָהָב... וְשָׁנֵי צַמִּידִים עַל יָדָיָהּ**" - מיד עם ההתפעלות משוב ליבה של הנערה האלמונית, מקדים אליעזר להעניק לה את התכשיטים, בטרם שהוא שואל לזהותה: "**בַּת מִי אַתָּה?**" (שם, פסוק כג).

ב. העקשנות לדבר קודם האכילה בבית בתואל. מנהג העולם, כאשר אדם בא מן הדרך ונכנס לבית מארחיו והללו מכבדים אותו בדבר מאכל, תחילה הוא נח מעמל הדרך, תוך כדי כך הוא טועם מן התקרובת המוגשת לו ורק לבסוף ניגש לדבר בעניין שלשמו בא. מדוע, אם כן, אליעזר נהג בדרך משונה, בהודיעו ללבן שִׁיחָתוֹ מַלְטָעוֹם מִן הָאוֹכֵל קוֹדֵם שִׁיאִמַר אֶת דְּבָרָיו (שם, פסוק לג): "**וַיִּוָּשֶׁם לַפְּנֵי לְאָכְלִי, וַיֹּאמֶר: לֹא אֶכְלֵ, עַד אֲסַדְרֵי דְבָרָי?**"

ג. שינוי סדר המאורעות - בבית רבקה מְשַׁנָּה אֵלִיעֶזֶר אֶת סֵדֵר הַמְּאֹרְעוֹת (שם, פסוק מז): "**וַיֹּאשְׁאֵל אֶתָּה: בַּת מִי אַתָּה? וַתֹּאמֶר: בַּת בְּתוּאֵל... וַיֹּאשְׁם הַנָּזָם עַל אֶפֶס הַצַּמִּידִים עַל יָדָיָהּ**". מה ראה אליעזר לשנות את הסדר מכפי שהתרחש במציאות, הרי קודם העניק את התכשיטים ואחר כך שאל "בַּת מִי אַתָּה?"

ד. החיפזון לצאת מהבית - לבקשת אֶחָיָה וְאָמָה של הנערה (שם, פסוק נה): "**תִּשָּׁב הַנְּעָרָה אֶתְּנוּ יָמִים אוֹ עֶשְׂרִים**", מסרב אליעזר בתוקף (שם, פסוק נו): "**אֵל תֵּאָחֲרוּ אֵתִי, וְהָ צֵלְיָה דְרָכִי, שְׁלַחוּנִי וְאֶלְכָה לְאֲדָנִי**". אף כאן תמוהה להיטותו של אליעזר לצאת, מבלי לכבד את בקשת משפחת הכלה לעיכוב קל ולפרידה נאותה?

להשיב על כך, נקדים את דברי רש"י (כד, לט) המבאר עם מה התמודד אליעזר בשליחות זו: "**בַּת הַיְתָה לוֹ לְאֵלִיעֶזֶר, וְהִיא מְחַזֵּר לְמִצּוֹא עֵילָה שִׁיאִמַר לוֹ אַבְרָהָם לַפְּנֵי אֵלָיו לְהִשְׁאֵל בְּתוֹ**". מלבד הדרך הארוכה והאחריות בשליחות קדושה זו, שזכותו של אברהם ותפילתו עמדו לו וקפצה לו הדרך. נוסף על אלו, הייתה לאליעזר בשליחות זו אף התמודדות פנימית נפשית. אליעזר, כתלמיד נאמן, ביקש את ההתקשרות עם רבו אף במישור המשפחתי, משום כך הוא היה מעוניין שְׁבָתוֹ תִּינָשָׂא לִיצְחָק. אולם, אליעזר נענה על ידי אברהם, שהדבר בלתי אפשרי מפאת היחוס, שכן אליעזר מבני כנען ואילו אברהם אבינו מצאצאי שם, ונח קילל את חם - "אֲרוּר כְּנַעַן..." (ט, כה) - "**וְאִין אֲרוּר מְדַבֵּק בְּבִרוֹךְ**" (רש"י כד, לט).

אולם, עדיין ליבו לא השלים לגמרי עם הוראת הרב. אליעזר חש בסכנה האורבת לו וחשש מפני המניע האנוכי העלול להכשילו, לכן נקט בדרך קיצונית, על אף שנראית מוזרה בעיני הסובבים.

אליעזר ידע, שהשאיפה האישית תנסה לחבל בשליחות ולמצוא עילה לעכב את השלמתה ככל האפשר, לכן מיהר אליעזר לתת את המתנות, אף במחיר תשלום תמורתן מכיסו, במקרה של טעות בבחירת הנערה. הוא זיהה, שבתוך תוכו - אין הוא כל כך מעוניין בהצלחת השליחות ולכן החליט לשקוד על ביצועה על הצד היותר טוב, בְּמַהֲרָתוֹ הַמִּירְבִּית. כל שהייה, עלולה להוות פתח והזדמנות לפיתויי היצר, אך זר לא יבין זאת, שומעיו לא יבינו את מהלכי ליבו, לכן בְּבֵית רַבְקָה - אליעזר שינה בספור סדר המאורעות.

"**זָכַר שִׁיחָתוֹ שֶׁל עַבְדֵי אַבוֹת לַפְּנֵי הַמְּקוֹם, מִתּוֹרַתְּךָ שֶׁל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל**".

"תורה" - לשון הוראה, אך עדיין חסרים אנו את הדרך למעשה במשעולי החיים, איך ניתן לצעוד אל מול היצר המפתה, זאת באה שיחת העבדי אבות ממדרגתם הנמוכה - מדרגת העבד (הפחותה ממדרגת הבן), להשלים. אליעזר - עבד אברהם, מלמדנו פרק בעבודת המידות.

הדרך לשביל הזהב - לאיזון תכונות ומידות, ראשית לזהות משיכה קיצונית לקויה ולרפא אותה באמצעות התנהגות קיצונית המנוגדת לה, ואף אם נִקְאָה שוֹנִים או מגוחכים - זה זמני, אך לבסוף נצעד בביטחה בשביל הזהב.

הרב יוסף מלכיאל

חיי שרה, חייו

"**יִיְהִי חַי חַי שְׂרָה...**" (כג, א), אומר הרש"ר הירש (והדברים שלהלן יהיו על פי פירושו לפסוק): "כאן המקום היחיד בתנ"ך, בו מסופר על שנות חייה של אשה". והוא מסביר, למה אין מונים בתנ"ך שנות חיי נשים: "ויתכן לומר, שהטעם הוא בכך, שחיי האשה מרוחקים מקורות חיי הציבור (כי כבודה... פנימה) ומספר שנותיה אינו עניין לצורך קביעת מניין השנים של סדר הדורות ותולדותיהם". ועוד משהו ייחודי כאן: שנאמר: "יִיְהִי חַי שְׂרָה", ולא: "שני חיי שרה", וזו לדבריו חריגה כה מיוחדת, "שהמקרא צריך להשלים את הדבר בסופו, כביכול מתקן את עצמו במילים חוזרות: "שני חיי שרה", וגם חזרה זו יחידה במינה". ברור לנו, שחריגות אלו אינן מקריות, והן באות ללמדנו משהו... על פי הרש"ר הירש: "כל השנים האלה גם יחד - קריות יחיי שרה", (כי) היא חיה בכלן, וכל מאה ועשרים ושבע שנות חייה היו חיים - חיי חיוניות ושמחה, חיים טובים ובעלי משמעות, ולא היה בהם אף רגע, שמוטב היה לה שלא לחיות אותו. ואף על פי כן, כך סיומו של סיפור חייה, זה לא היו (רק) 'חיי שרה' (ורק חיים אלו), אלא: 'שני חיי שרה' (ועתה הוא מסביר חזרה חריגה זו): "...שנים מתוך חיי שרה (כלומר, חייה בעולם הזה הם חלק מכל החיים), שכן אין שיעור החיים נמדד במידת הזמן הניתנת

לו בעולם הזה, 'צדיקים - אפילו במיתתן קרויים חיים' (ברכות יח, א).

"החיים בתמימות ובשלמות עם ה'... אין בהם אף רגע, אף יום, שלא נכתב בספר הזכרון אשר לפני ה'. אין אף יום אחד ב-127 שנות חיים כאלה בעולם הזה, שאין בו חשיבות. אולם, ונחלתם לעולם תהיה, נחלת אמת טמונה ביום שכולו ארוך" - בעולם הבא.

מדברים אלו יכולים אנו להסיק לעצמנו, כיצד לחיות נכון, לא רק פיסית (וחשוב מאד לשמור על בריאות הגוף) אלא גם מבחינה רוחנית. צריכים אנו לשים לעצמנו יעדים ומטרות, שיתנו טעם לחיים, כדי שיהיה בשביל מה לקום בבוקר. ברור, שהצבת יעדים כלכליים בלבד, אינם נותנים טעם לחיים, כי אין זה פתרון לנשמה. מי שיכול, יסייע לנוקקים, שיתנדב לעזור לזולת, ובכלל - כל נתינה היא ערך רוחני.

מנחם אדלשטיין

"מתורתם"

"ה' אשר התהלכתי לפניו"

רבקה מזמינה את אליעזר לביתם. לאחר שהוא מאכיל את הגמלים ורוחץ את רגליו ורגלי האנשים אשר איתו, שמים לפניו אוכל. אולם, אליעזר מסרב לאכול, טרם יספר את הסיפור שהביא אותו אל משפחת בתואל. התורה מקדישה פסוקים רבים לשיחת עבדו של אברהם, בה הוא למעשה מגולל סיפור שאנו כבר מכירים. ולמרות שמדובר באותו סיפור, מפיו של אליעזר זה נשמע קצת אחרת.

כאשר טען **אליעזר** באוזני אברהם: "אולי לא תאבה האֵשָׁה לָלֶכֶת אִתִּי" (כד, ה), ענה לו **אברהם** (שם, פסוק ז): "**ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם, אֲשֶׁר לָקַחְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאָרֶץ מִלְכָּתִי...** הוא יִשְׁלַח מְלָאָכָו לִפְנֶיךָ, וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לְבְנִי מִשָּׁם". ברם, כאשר מספר זאת אליעזר, הוא שם בפי אברהם את המילים: "**ה' אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנֵי, יִשְׁלַח מְלָאָכָו אִתְּךָ וְהָצִילְתָּ דַרְכְּךָ**" (שם, פסוק מ).

מדוע מְשַׁנָּה אליעזר מדברי אדונו ואינו מוסר את הדברים כמות שהם, ומה טומן בחובו הביטוי 'ה' אשר התהלכתי לפניו'?

באופן פשוט, נראה, שאליעזר מְשַׁנָּה מטעמי נימוס וטקט. אברהם אמר לו, שה' אשר הוציא אותו מארצו והביא אותו לארץ ישראל, ידאג לכך שהתהליך הזה ימשיך וגם בנו יבנה את ביתו בארץ המובטחת, ולא יצטרך לחזור

"יפה שיחתן של עבדי בתי אבות"

סיפורו של אליעזר, בפגישתו עם בתואל ולבן, מפורט לפרטי פרטיו. הסיפור משתרע על פני ששה עשר פסוקים ובעקרון הוא חוזר על הדברים שכבר ידועים לנו מקודם. חז"ל מתייחסים לעובדה זו (בראשית רבה, חיי שרה ס, ח): "אמר רבי אֶחָא, יפה שיחתן של עבדי בתי אבות מתורתן של בנים, פְּרָשְׁתוּ שֶׁל אֱלִיעֶזֶר שְׁנַיִם וְשִׁלְשָׁה דְפִים הוּא אוֹמְרָה וְשׁוֹנָה, וְשָׂרָךְ מְגוֹפֵי תוֹרָה וְאִין דָּמוּ מִטְמָא קְבִישְׁרוּ אֵלָּא מְרִיבֵי הַמִּקְרָא". אמנם, ישנם מקומות נוספים בהם חוזרת התורה בפירוט, על דברים שכבר נאמרו, כמו למשל: מלאכת המשכן לפרטיה, בספר שמות. אולם, כאן ההתייחסות היא לכך שהדברים נאמרו על ידי עבד, שלכאורה נמצא בתחתית הסולם החברתי ובכל זאת מייחדת התורה מקום נרחב לדבריו.

האברבנאל מסביר את הצורך באריכות הדברים (בראשית, פרק כג): "שרצו בזה שנכפלה אותה פרשה, להראות העמים והשרים יופי שיחתו של אליעזר - עבד אברהם, אם במה ששינה בדבר אדוניו והסתיר קצתם כפי הצורך. ואם בחילוף הדברים שקרו בינו לבניה, שהכל עשה יפה בעתו, בחכמה ובדעת, ולא היה אפשר לדעתו אלא בהכפל אלו הפרשיות. והיתה התחלת דבריו 'עבד

אחורה. אם היה מנסח אליעזר את דבריו כך, היה בהם מידה של התנשאות כלפי משפחת בתואל. כלומר, אדוני אברהם יצא מארצכם בשליחות אלוקית אל ארץ טובה יותר, ואילו אתם עדיין כאן. התנשאות מעין זו, הייתה יכולה לסכל את השליחות ולגרום למשפחת רבקה להתעקש, שהחתן יבוא אל הכלה ולא להיפך.

לגבי הביטוי המיוחד שמשמש בו אליעזר - "ה' אשר התהלכתי לפניו", מובאות במדרש (בראשית רבה ל, י) שתי הבנות: "רבי יוחנן וְרִישׁ לְקִישׁ. רבי יוחנן אמר: (משל) לרועה, שהוא עומד ומביט בצאנו. ריש לְקִישׁ אמר: (משל) לנשיא, שהוא מהלך וזקנים לפניו. על דַּעְתָּיה דרבי יוחנן - אנו צריכים לכבודו. על דַּעְתָּיה דריש לְקִישׁ - הוא צריך לְקַבְּדוֹ".

לפי רבי יוחנן, המשמעות מובנת. אני, אברהם, התהלכתי בנאמנות לפני ה', קָשָׁה תָמִים לִפְנֵי הַרְעוּעָה, לכן אני בטוח שאזכה ממנו לסיוע בלקיחת אשה לבני, ליצחק. לעומת זאת, דבריו של ריש לְקִישׁ נראים מעט תמוהים, וכי באמת "הוא צריך לכבודו"?

ייתכן, שכוונת דבריו היא, שכשם שייאין מלך בלא עם" ובמובן זה המלך צריך לעם, כך אי אפשר לְגַלּוֹת את קְבוֹד מַלְכוּת ה' מבלי אנשים שקוראים בשם ה', ודרכם מניע הקב"ה את תהליך גילוי מלכותו. "ה' אשר התהלכתי לפניו" ואשר בשליחותו בניתי את ביתי ופעלתי להשמעת כבודו בארץ, "ישלח מלאכו אֶתְּךָ והצליח דְרָכְךָ".

איתי וייס

פינת הדלצה

קריאת "שנים מקרא ואחד תרגום" בשעת קריאת התורה

"**בית יוסף**" (סימן קמו) הביא שיטות שונות, בעניין לימוד תורה תוך כדי קריאת התורה. אחרי שהביא שיטות שונות בעניין זה, מביא מחלוקת נוספת: האם אף אלו האוסרים לימוד תורה תוך כדי קריאת התורה - מודים שמותר לקרוא 'שנים מקרא ואחד תרגום', או שהם אוסרים גם לקרוא 'שנים מקרא'.

ה"שולחן ערוך" (שם, ב) פסק: "ולקרות 'שנים מקרא ואחד תרגום' בשעת קריאת התורה - שרי, (מותר). והנכון, שבכל הפרשיות ראוי למדקדק בדבריו לכוין דעתו ולשמעם מפי הקורא".

נמצא, שה"שולחן ערוך" פוסק שמעיקר הדין אפשר לקרוא 'שנים מקרא ואחד תרגום', אך נכון שלא לעשות כן, אלא לשמוע את קריאת התורה מבעל הקורא.

ה"משנה ברורה" (שם סקט"ו, וסימן רפה

סקי"ד) הביא, שה"פרי חדש", השל"ה הקדוש והגאון מוילנא מחמירים וסוברים, שמעיקר הדין אין לקרוא 'שנים מקרא ואחד תרגום' - תוך כדי קריאת התורה, ורק בין גברא לגברא (בין עולה לעולה) - מותר לקרוא.

ומוסיף ה"משנה ברורה", שמכל מקום, מותר לקרוא בלחש יחד עם בעל הקורא מילה במילה, כיוון שמכוין אז גם לשמוע כל התיבה מפי בעל הקורא, והרי יש שכתבו שאפילו לכתחילה יש לעשות כן - לקרוא עם בעל הקורא מילה במילה.

נמצא, שאפשר לקרוא מילה במילה, כדי שתעלה לו קריאתו לפעם אחת מן המקרא ואחר כך ישלים עוד אחד מקרא ואחד תרגום.

וב"ארוחות רבינו" (ח"א, עמי כג) מובא, שכן נהג הרב ישראל יעקב קנייבסקי (הסטייפלער).

ויש שכתבו, שאפילו כשלא קורא בפיו אלא שותק ומקשיב - יוצא ידי חובת קריאה אחת מדין "שומע כעונה", אמנם ב"משנה ברורה" (שם, סק"ב) משמע לא כן ומביא שם מחלוקת הפוסקים לגבי דיעבד.

הרב אריה ויזל

"חנוך לנער"

אברהם אנכי, כלומר, אל תחשבו שאני בנו או קרובו מבני לוט, כי אני איני אלא עבדו וממני תראו כמה גדולה היא שיש לו עבד אשר כמוני, והוא אמרו (כד, לה): "יִהְיֶה בְּכֶךָ אֶתְּךָ אֶדְנִי".

היופי שבדברי עבדי האבות, איננו ביופי הניסוח, בצחות הלשון ובקשורן הנאום, אלא בראש ובראשונה, בהכרת מקומו שלו (כד, לד): "יִיְאָמֶר: עֶבֶד אֲבָרְהָם אֲנִי", בהמשך, האדרת שם אדונו, כאומר "אל תשימו לב אלי, תנו דעתכם למעמדו והדרו של אדוני, שהרי כל כולי איני אלא עבדו, עושה רצונו ואין לי משלי כלום".

אנו הקרויים "עבדי ה' " (ויקרא כה, נה): "כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֶבְדִים, עֶבְדֵי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם, אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם", עד כמה צריכים אנו ללמוד, משיחתם של עבדי בתי אבותינו. כל אשר לנו, משל אדונונו הוא ומשלנו אין לנו כלום. עבדי ה' אנו.

נפתלי יערי